

* * *

Ob koncu teh zgodbic pa še ena, ki se je končala strahotno, v njej pa je imel moj oče nepopisno srečo.

Oče sicer ni bil posebno vnet planinec, rad pa je občudoval lepo naravo in nekega dne se je odločil, da mora videti najvišjo avstrijsko goro, 3797 metrov visoki Veliki Klek ali Grossglockner. Avtobus ga je odpeljal do vasi Heiligenblut, kjer so vsi potniki prenočili. Šofer avtobusa je povedal, da je drugo jutro odhod na dobrih 2500 metrov visok prelaz točno ob 6. uri.

Zakaj je moj oče naslednje jutro zaspal in tako zamudil avtobus? Morda je predolgo kramljaval v veseli družini,

mogoče so zvečer popili kakšen dodaten vrček dobrega piva? Vsekakor je avtobus odpeljal brez mojega očeta.

Toda čez nekaj ur je v vas Heiligenblut prišla strahotna novica: na ozki, strmi in vijugasti cesti, ob kateri je pod vrhom dovolj prepadov, je avtobus zaneslo s ceste in zgrmel je v globino. Kot mi je pravil oče, ni tiste nesreče, ki se je zgodila nekaj let pred drugo svetovno vojno, preživel noben potnik.

Morda je takrat mojega očeta res rešil kakšen prevelik kozarec piva?

Tudi to se dogaja v gorah.

DRUGAČNA PRAVLJICA O ZLATOROGU IZ NOTRANJE ŠVICE

ZAKLAD V GORAH

Najstarejša planšarska koča v deželi je stala med travniki in gozdovi na gorskem pobočju. Sleherno jutro in sleherni večer so prihajali kmetje z mlekom, planšar pa je iz njega naredil sir in maslo. K planšarski koči je spadala tudi hladilna klet; to je bila jama, ki je držala v goro, vendar se je kmalu tako zožila, da se ni dalo priti naprej. V njej ni bilo niti v vročem poletju pretoplo, pozimi pa ne prehladno. Nad ožino je bil vklesan napis, ki ni bil povsem umljiv. Glasil se je:

*Nihče ga naj ne zmoti,
pripada namreč vsem!*

*Če se ga boste pritaknili,
ga boste za vselej izgubili.*

Ko so nekega večera kmetje oddali mleko in še kramljali pred kočo, je skozi vrata koče stopila neka ženska, voščila dober večer in se ozrla navzdol po deželi. Planšar in kmetje je niso še nikoli videli in si niso znali razložiti, od kod se je vzela, ter so osuplo strmeli vanjo. Ženska je vprašala: »Kdo vlada v deželi?« Planšar je odgovoril: »Cesar!« Ženska je pokimala in molče odšla niz breg. Ko pa so se kmetje odpravili domov in so si optrali svoje lesene brente za mleko, je v njih zaropotalo, in ko so pogledali vanje, je vsak našel v svoji brenti zlatnik. V vsej deželi je bilo po tistem nekaj rodovitnih let. Kmetje so o tem molčali, le planšar je to zaupal svojemu sinu, in ta je spet povedal svojemu sinu. Spomin je bil ohranjen, sčasoma pa ni nihče več prav verjel, da se je to res zgodilo, in časi so se spremenili.

Nekega večera pa je ženska spet stopila skozi vrata koče med kmete, voščila dober večer in povprašala: »Kdo vlada v deželi?« Planšar je odgovoril: »Ljudstvo.« Ženska je pokimala in molče odšla navzdol.

Vsak kmet je nato našel v svoji brenti zlatnik, in vsemu ljudstvu se je mnogo let dobro godilo.

V kmečkih domovih so ohranili spomin na dobrodelno žensko, toda časi so se spet spremenili, in ko je ženska že tretjič stopila skozi vrata koče, so kmetje vedeli, kaj to pomeni. Najmlajši in najbolj zvedavi med njimi se je nečakano za njenim hrbtom zmuznil v kočo, da bi brž poiskal zlatnik, ki bi, kakor so pravili, moral biti v brenti. Ženska je zunaj vprašala: »Kdo vlada v deželi?« Planšar je odgovoril: »Uradniki.« Ženska je pokimala in molče odšla navzdol. Kmetje so stekli k svojim brentam in našli v njih vsak svoj zlatnik, samo v firbčevi brenti ni bilo o njem ne duha ne sluha. V vsej deželi je narasla blaginja, toda denar je bil tako iskan, da ga ljudje nikar niso mogli dovolj nagrabiti.

Na dobro žensko so polagoma kar pozabili, in ko se je nenadoma spet prikazala, je samo še neki očanec vedel, kaj to pomeni. Stopila je skozi vrata koče, voščila dober večer in se ozrla po deželi. »Kdo vlada v deželi?« je vprašala. Planšar je odgovoril: »Denar.« Ženska je s predirljivim pogledom ošinila kmete, da jih je mrzlo spreletelo po hrbtu, nato pa je zamišljeno in obotavljaje se odšla niz breg. Očanec je pohitel za njo in dejal: »Mi tukaj zgoraj nismo nič krivi, tisti tam spodaj bi se morali za to spokoriti!« Ženska je odvrnila: »Jaz lahko delam samo dobro, nimam druge moči.« Očanec se je vrnil k planšarski koči in videl, da je vsak mlekar našel v svoji brenti zlatnik.

Planšar je velel, naj mu pokažejo zlatnike, ocenil jih je ter pri naslednjem obračunu kmetom dejal: »Od vašega dobroimetja sem odtegnil vrednost zlata, ki ste ga odnesli iz moje koče. Zlato prihaja iz globin kleti, klet spada h koči, koča pa je moja last.«

Kmetom to ni bilo po volji, vnel se je prepir in nazadnje je moralo o tem odločati sodišče. Tako je vse prodrlo v javnost in zbudilo velikansko zanimanje. Sodišče je odredilo preiskavo, katere rezultat je bila ugotovitev, da lahko zlató izvira samo izca ožine v jami za planšarjevo kočo.

To bi nedvomno sodilo v Guinnessovo knjigo rekordov: 24-letni ljubljanski alpinistični smučar Aleš Lončarič je med smučanjem z Materhorna tik pod vrhom padel, letel več kot 700 metrov v globino — in ostal živ ter samo nekoliko popraskan po obrazu. V prihodnji številki PV bomo natančno opisali to njegovo neizmerno srečo.

Od tistega trenutka planšar ni imel več miru. Vsiljivi podjetniki so mu venomer prigovarjali, naj jamo odpre, in mu v ta namen ponujali kredit. Posredniki z nepremičninami so hoteli kočo kupiti in so mu natrtili polna ušesa; dopovedovali so mu, da mu bodo plačali s trdim denarjem, zlato v jami pa je nezanesljivo, sumljivo, in ni mogoče vedeti, ali bo imelo trajno veljavo. Planšar se je moral smejati, saj je dobro vedel, da so bili pokupili zlatnike iz brent ter jih dali natančno preiskati in oceniti. Ko so mu ponujali vsak dan višje zneske, si je zadovoljno mislil: »Lahko počakam. V vsakem primeru bom obogatel, in bolj ko bom bogat, tem lepše!«

Toda nekega dne je prišlo sedmero odurnih mož, ki so preiskali klet za kočo. Na sebi so imeli črne plaščke in so obstopili planšarja. Za njimi je pri ožini v jami stal možak v uniformi in z masko na obrazu, v rokah pa je držal verigo. Vprašali so planšarja, ali jim je voljan prodati planšarsko kočo, in omenili tudi znesek, ki naj bi ga dobil.

»Ne,« je dejal planšar, »za to ceno je ne prodam.«
Mož v uniformi v ozadju je preteče zarožljaj z verigo. Sedmero mož je nekaj časa molčalo, nato pa je eden izmed njih, ki pa se od drugih ni prav nič razlikoval, v njihovem imenu povedal:

»Tvoja last je planšarska koča s kletjo vred; notranjščina jame, iz katere prihaja zlato, pa je last vsega ljudstva. Zlato je treba kopati ter ga dati ljudstvu v prid; zato potrebujemo tvojo kočo in klet. Tukaj je pogodba. Podpiši!«

»Ne bom je prodal za to ceno,« je vnovič ugovarjal planšar. »Sem brezgrajen svoboden človek v svobodni deželi.«

V ozadju je zarožljajla veriga.

»Da, svoboden si,« je odvrnil govorec, »in se lahko zoper naš sklep pritožiš pri zeleni komisiji.«

»To bom tudi storil,« je pribil planšar. »Kje je zelena komisija?«

»Tukaj je, pred njo stojiš,« je odgovoril govorec, in sedmero mož je bilo zdajci ogrnjenih v zelene plaščke.

»Torej ugovarjam,« je kriknil planšar. »Svojo posest hočem obdržati!«

Sedmero mož je staknilo glave. Nekaj časa so se pogovarjali v jeziku, ki ga planšar ni razumel, nato pa je njihov govorec dejal:

»Tvoj ugovor je zavrnjen. Lahko se pritožiš na vrhovno sodišče.«

»Obrnil se bom na vrhovno sodišče,« je dejal planšar. »Vrhovno sodišče naj odloči.«

»Vrhovno sodišče smo mi,« je odvrnil govorec, in zdajci je bilo sedmero mož ogrnjenih v vijoličaste plaščke.

»Pravica do tvoje posesti ti pripada, vendar je pomembnejši splošni blagor, zato se moraš svoji planšarski koči odpovedati.«

»To je protislovno, tega ne razumem!« je kriknil planšar. »Na svoje pravice se bom skliceval pri najvišji deželni oblasti!«

»Najvišjo oblast zastopamo mi,« je odvrnil govorec, in zdaj je bilo sedmero mož oblečenih v rdeče plaščke.

»Zato nam boš moral odstopiti planšarsko kočo s kletjo

in zemljiščem okrog nje. Dobil boš primerno odškodnino. Nič drugega ti ne preostane. Podpiši!«

Mož v uniformi v ozadju je glasneje preteče zarožljaj z verigo.

Tedaj je planšarju uplahnil pogum in je podpisal.

Kmalu nato je moral zapustiti kočo, ki ni bila več planšarska, marveč se je spremenila v zavetišče za delavce in geologe. Delavci so razžirili ožino v jami in si z vrtnimi stroji po dolgem rovu, po katerem se je cedila voda, utrli prehod v notranjost gore. Geologi so jim sledili in so našli bogata nahajališča zlata in dragih karmnov. Zaklade so prevažali navzdol v deželo, oblast je iz zlata kovala denar, prodajala drage kamne in pošiljala vedno nove trume delavcev v gore. Ne meneč se za gozdove, pašnike in vode so vsepovsod gradili, iskali, vrtali, razstreljevali, zvrhano naloženi tovarnjaki so drveli navzdol, dokler niso pospravili vsega zaklada v gorah.

Od prejšnjega prelestnega, bogatega sveta tam zgoraj je preostalo prav malo; vsepovsod so sršele odurne nasutine jalovine, zapuščene lehe razgaljene zemlje, obzidani potoki, uničeni pašniki in opustošeni gozdovi.

*»Ko boste onesnažili zadnjo reko,
ko boste posekali zadnje drevo
in zastrupili zadnjo ribo —
ali boste potem jedli denar v svojih bankah?«*

Mali volk,
poglavar Siouxsov

Zato pa je bilo denarja na pretek. Vse, kar je bilo ustvarjeno, da bi ljudstvu skozi stoletja koristilo in mu pomagalo v stiskah, je ljudstvo lakomno pograbilo. Koliko časa bo zaklade obdržalo v svojih rokah, tega ni nihče vedel.

Ko je začela vrednost zlata padati, je nekega dne stal obubožan starec v kleti koče pred vhodom v prvi rov. Bil je planšar, ki je moral v splošni blagor žrtvovati vso svojo posest in je za to prejel pičlo odškodnino. Mislil je na dobrotno žensko in upal, da bo še enkrat prišla ter se izkazala s svojo darežljivostjo. Toda od kod neki naj vzame, ko ničesar ni bilo več, ko je bilo vse izropano? Ali ne bi bil storil bolje, ko bi bil vse pustil nedotaknjeno?

Iskal je napis nad razstreljeno staro špranjo v jami in ni mogel dojeti, da ga ni nihče razumel in da se ni nihče ravnal po njem. Tudi sam ga je kajpak komajda upošteval; toda zdaj ga je vnovič prebral in ga je razumel, čeprav je bil le še skrušen preprost starec. Reven in sključen je sedel pred zvejavčo nekdanjo ožino v jami, onstran katere ni bilo več nobene skrivnosti, in s tihim glasom žalostno mrmral predse:

*»Nihče ga naj ne zmoti,
pripada namreč vsem!
Če se ga boste pritaknili,
ga boste za vselej izgubili.«*

Meinrad Inglin: Gesammelte
Erzählungen. Zürich, Freiburg 1970
Prevod F. Vogelink